

/ В. Липинський /

УНІВЕРСАЛІЗМ У ХЛБОРОБСЬКІЙ ІДЕОЛОГІЇ

(ЛИСТ ** ДО ПРОФ. ЯВОРСЬКОГО).

ПРАГА 1926 р.
Накладом „Український Стяг“.

УНІВЕРСАЛІЗМ У ХЛІБОРОБСЬКІЙ ІДЕОЛОГІЇ

(ЛИСТ * * * ДО ПРОФ. ЯВОРСЬКОГО).
(Переклав Євген Томашівський)

П Р А Г А 1 9 2 6 р.
Накладом „Український Стяг“.

* * *

В ч. 99 і 100 за рік 1926 в краківській газеті „Час“, органі польських консерватистів — „станчиків“, один з представників цих консерватистів проф. Яворський, помістив од себе листа, писаного до нього одним українським політиком. Редакція „Часу“ до цього листа дала такий вступ:

„Проф. Яворський одержав від одного зі своїх бувших учнів нині консервативного українського політика, листа з усіх сторін гідного уваги. Поміщуємо його, підкреслюючи, що в цілій дискусії залишаємо авторам цілковиту свободу, собі ж застерігаємо лише право при кінці висловити свій погляд“.

Організація „Український Стяг“, що має своїм завданням ширити хліборобсько-державницьку ідеологію вважає потрібним подати дословний переклад цього листа тому, що він розвиває засади ідеї, якій служить „Український Стяг“.

„Український Стяг“.

ВИСОКОШАНОВНИЙ ПАНЕ ПРОФЕСОРЕ!

В цінній Вашій статті „Дискусія про ідею“ було порушене незмірно важне питання хліборобської ідеології. Гадаю, що це питання має значіння не лише внутрішньо-національне. Від перемоги чи поразки хліборобської ідеології в данному народі залежить його відношення до народів сусідніх і навпаки. Крім того думаю, що це питання з огляду на могутність сил, які хліборобську ідеологію намагаються знищити, не може бути розв'язане лише в одній країні, без співділання зусиль, роблених в цім самім напрямку в інших країнах. Це спонукало мене написати кілька слів з метою представити Вам, Високошановний Пане Професоре, погляди на це питання так, як вони уложилися серед українських хліборобських сфер.

На вступі зазначаю, що погляди ці формулюю лише в найзагальніших рисах. Докладніше вони трактовані в Видавництві — „Хліборобська Україна“, що виходить у Відні, як неперіодичний орган емігрантів хліборобів з України.

Яке місце в сучасній повоєнній Європі займає хліборобська ідеологія? Чим різниться вона засадничо від інших ідеологій? Хто ідеологію хліборобську і інші ідеології в сучасній Європі репрезентує? Яке є відношення репрезентантів хліборобської ідеології до репрезентантів інших ідеологій? врешті — які потрібні внутрішні й зовнішні умови для перемоги хліборобської ідеології в даній країні? — Ось, на мій

погляд, основні частини, що складають цілість, порушеного Вами, Високошановний Пане Професоре, питання?

Чи є комунізм хліборобською ідеологією? Чи є хліборобською ідеологією протиставляємий комунізмові „буржуазний“ міщанський лібералізм, або інтелігенський так само як комунізм, лише не соціалістичний, а націоналістичний фашизм? Очевидно — ні. Сили, правлячі сьогодні Європою — одна на Сході, друга на Заході — з хліборобською ідеологією не мають нічого спільного. Хліборобська ідеологія займає сьогодні в Європі положення ідеології переможеної, позбавленої впливу й значіння. А позбавлена впливу й значіння хліборобська ідеологія тому, що й змістом своїм і формами політичними, в яких той зміст вираз свій знаходить, різниться вона zasadничо від пануючих сьогодні ідеологій не хліборобських.

Передусім, як то Ви, Високошановний Пане Професоре, слушно в своїй статті підкреслили, zasadничою рисою хліборобської ідеології єсть іраціоналізм. Іраціоналізм же цілковито чужий способowi думання в рівній мірі як сучасного Західно-Європейського ліберала міщанина, так і борючогося з ним за владу інтелігента або півінтелігента комуніста чи фашиста. Хлібороб, співпрацюючи й співживучи з природою, має виразне почуття ріжності й ієрархії всесвіту та присутності у всесвіті невідомих сил, які людина своїм розумом може відчувати, але керувати якими не в стані. Для сучасного „змашинізованого“, коли так можна висловитися — міщанина, й для породженого цією міщанською машиною комуніста чи фашиста, ієрархія й ріжність річей та вартостей не існує. Весь світ, а передусім людина, уявляється їхньому думанню в образі однакових, що до свого змісту цифр, з яких розум людський може й повинен

творити довільні комбінації. Звідціль іраціональна, метафізична релігійність і віра в Бога у хлібороба; звідціль раціоналістична вільнодумність і безрелігійність сучасного міщанина; звідціль фанатична в переконанню про свою раціоналістичну, діалектичну „правду“, матеріалістична теорія комунізму, й така сама, тільки на націоналізм перелицьована теорія фашизму. Звідціль врешті заміна релігії й церкви, так в сферах „буржуазних“, як в „пролетарських“ і „фашиських“ новітньою магією: вірою в божеську всемогутність людського розуму й його чудотворців, що засідають чи то в масонських ложах і Лізі Народів, чи в третім інтернаціоналі й комуністичних „ячейках“, чи врешті в фашизмі.

Далі хлібороб звязаний з землею; він найвидатніший представник типу людини осілої. Сучасна культура міщанська, машинова, всі пута осілости нищить. Європейська людність, що раз швидче переходить в стан кочовничий, в стан вічного прескочовування з одного міста до другого, з села до фабрики, з одної фабрики до другої і т. д. В ідеології комунізму й фашизму це кочовництво знаходить своє освячення й найвищий вираз. Звідціль зникаючі сьогодні, поняття Землі—Батьківщини й патріотизму хлібороба. Звідціль пануючий сьогодні міщанський, на ліберальній формулі „самоозначення“ опертий, націоналізм, який поняття нації ототожнює з поняттям екстериторіяльної акційної спілки, що має свої філії, свої „меншости“ в ріжних землях. Звідціль врешті, загортаючі що раз ширші круги, комунізм і фашизм, що організують в войовничі орди, одірвані од землі маси, споюють їх залізною дисципліною терору, побуджують фанатизмом класової чи національної зненависти й кидають на збурення або підбій останків культури хліборобської осілої.

Міщанин для своїх, від природи одірваних, спекуляцій гандльових, промислових, фінансових чи вре-

шти розумових, вимагає як найширшої політичної свободи. Інтелігент комуніст чи фашист для опановання й проведу сучасних орд мусить душити всяку політичну свободу. Хлібороб і культура хліборобська, займають середину між цими двома протилежними бігунами. Тяжка боротьба хлібороба з природою вимагає поступу, дисципліни, організації; але при цім не може обійтись вона без індивідуальної свободи. Звідціль сучасні „буржуазні“ республіки, що являються виразом вибуваюшого лібералізму міщанства. Звідціль комуністичні чи фашиські диктатури революційної інтелігенції, що являються виразом фанатичної нетолеранції людей, живучих з демагогії й гіпнотизування юрби. Звідціль врешті сучасні хитання хлібороба між анархією перших і деспотизмом других, коло втраченого власного пункту рівноваги, яким була для хліборобської ідеології правова, ограничуюча надмірну свободу й сама правом ограничена, оперта на лицарському, але продукуючому осілому хліборобському елементі — монархія.

Ідеологію лібералізму, ідеологію остаточно перемігшої сьогодні по великій війні, демократії репрезентує міщанство, що керує сучасною капіталістичною машиною культурою. Противоставляються йому комунізм і фашизм, що керуються нічого непродукуючою, занятою виключно політикою й реформуванням світа, революційною інтелігенцією і півінтелігенцією.

Елементи непродукуючі, не осілі, що знаходяться в кожному суспільстві, абсорбувалися давніше в суспільствах осілих посідаючих хліборобську ідеологію, або організацією державною, чи то як постійне наємне військо, чи як державні урядовці, або ж організацією церковною, як духовенство й залежні від духовенства вільні професії. В карбах удержувалися ці елементи сильним консерватизмом хліборобських суспільств і універсалістичними все обовязуючими дог-

матами тогочасної монархичної й тогочасної могутньої організації церковної. Сучасні суспільства, зреволюціонізовані від гори до низу вільнодумною ідеологією міщанства, одірвані від землі, позбавлені всеобовязуючих догматів а рівно ж і інституцій консервативних: суспільних і політичних, а тому позбавлені гальм і внутрішньої дисципліни, являються найсприятливішим ґрунтом для революційних змагань елементів непродукуючих, не осілих, кочовничих. Тип, що був давніше фанатичним ченцем, якого в карбах удержувала церква, сьогодні став комуністичним агітатором, позбавленим всяких стримуючих засад. Давній клерк і скрибент, залежний давніше від влади свіцької чи духовної, сьогодні, як „незалежний“ редактор вулишних часописів, марить про свою власну диктатуру „з волі народу“, за представника якого він себе уважає. Давній кондотер і урядовець слухняні слуги монарха, сьогодні самі хочять самовладно правити державою. І всі вони, під гаслом комунізму чи фашизму, звертаються сьогодні проти правлячих парламентів боязкої й спекулянтської „буржуазії“, яка ці елементи неосілі, бурхливі, сама своєю ліберальною ідеологією і своєю республікансько-демократичною системою правління визволила зі всяких моральних і політичних пут.

Хто ж супроти оцих двох сил, що змагаються сьогодні між собою за владу, репрезентує хліборобську ідеологію? Адже ж хлібороби, яко верства, зайнята органічною продукцією, творять більшість у всіх майже європейських країнах. Чому ж ідеологія цієї верстви відограє в життю сучасної Європи чим раз меншу роль? Чому в республіках „буржуазних“ репрезентують хліборобів ріжні міщанські, менш чи більш демократичні партії, а в комуністичних або фашистських диктатурах хліборобам залишена виключно роль кормителів самовладно правлячих державою, ін-

телігентів в мундурах, або без мундурів. Значить не відсоток хліборобської людности, а щось инше — рішає про таке чи инше відношення представників хліборобської ідеології до представників ідеологій інших. Україна наприклад, є країною найбільш хліборобською в Європі, а править сьогодні її більшою частиною не хліборобська комуністична охлократія, подібно як хліборобською рівнож Польщею править не хліборобська міщанська демократія.

Перемогу маси хліборобської, як і всякої иншої маси, вирішує присутність серед неї провідників: людей що посідають спільні риси й спільні і іраціональні хотіння з масою, але відрізняються від неї більшою активністю, більшою жадобою влади, та що за цим іде — більшою здібністю до боротьби, ризику і самопосвяти. Чи ідеологія комунізму одіграла б сьогодні яку небудь ролю, коли б існував тільки сам т. зв. „пролетаріят“, позбавлений своїх інтелігентських провідників? Посідаючи з цим пролетаріятком спільні риси й хотіння, одірвана, як і він, від землі, дому й власности, революційна мійська інтелігенція усвідомила ці спільні риси й хотіння в формі комуністичної ідеології, й дала цю ідеологію та відповідну організацію масам. Допіру якісна сила провідників, сполучена з кількісною силою мас, запевнила перемогу комуністичній ідеології на Сході й зробила з цієї ідеології силу активну на Заході. Хто потрафить усвідомити сьогодні в формі хліборобської ідеології риси і іраціональні хотіння хліборобської маси? Хто, посідаючи спільні з цією масою риси й хотіння, потрафить дати провід і організацію її кількісній силі: поведе її з собою до перемоги своєю силою якісною, своєю відвагою й самопосвятою?

Давніше провідниками хліборобської маси була шляхта. Зв'язана з цією масою однаковими рисами й хотіннями осілого хлібороба, відрізнялася шляхта сво-

їм войовничим характером лицарства. І доки була вона хліборобами й лицарством, доки сповнювала вона свій обов'язок оборони й організації хліборобських мас, і доки ці маси її авторитет, її провід, завдяки її якійсній вартості, визнавали, доти панувала серед народів ідеологія хліборобська, принята й міщанством і інтелігенцією-тогочасними.

Упадок лицарськості й упадок хліборобського духа серед шляхти позбавили її характеру провідників. Перевернувшись з лицарів на верству багатих селян „обшарників“, і засвоївши собі цілковиту чужу хліборобам ідеологію переможного від часу французької революції міщанства, верства шляхецька утратила рацію існування. „Аграрні реформи“, переведені сьогодні в різних Європейських країнах правлючим ліберальним міщанством або революційною інтелігенцією, — це останній етап усування дотогочасних провідників хліборобських мас — провідників які втратили свою здатність до проводу. І, як це звичайно в таких випадках буває, фермент, що повстав серед хліборобських мас, позбавлених свого власного, органічного проводу, потрапили для своїх власних цілей, використати провідники верств інших, не хліборобських. Селянин став сьогодні пасивним „виборчим знаряддям“ в руках міщанства або сліпою, руйнуючою силою, що служить „гарматним мясом“, в революційних підприємствах комунізму й фашизму.

Вимірання провідників давніх і брак нових — це сумна фаза розвитку, яку ми, хлібороби, в усіх європейських країнах тепер переживаємо. І майбутнє наше залежить від того, чи відродяться й стануть знову до проводу здатні, ідеологічно не здегенеровані, останки давньої шляхти й чи прилучаться до цих останків провідники нові: з землею й хліборобством органічно зв'язані, але посідаючі, крім виключно хліборобських рис самолюбного Феллаха, необхідні для провідни-

ків риси лицарські, передусім же здібність до дисципліни витривалості й самопосягати в боротьбі.

Першою умовою, необхідною для народження такої верстви провідників хліборобських мас, є усвідомлення духа й завдань хліборобства; є — як то Ви, Високошановний Пане Професоре слушно зауважили. — витворювання хліборобської ідеології, тими очевидно що зберегли органічний зв'язок з хліборобством і його духом. Бо доля окремих груп і народів передусім вирішується в царині духа. Хлібороби, які приймають ідеологію міщанства або фашиської чи комуністичної інтелігенції, вчиняють, як хлібороби, самогубство. В першому й другому випадках жде їх доля офірних козлів в руках різних „народових демократій“, або націоналістичних чи комуністичних орд. Тільки усвідомлення собі своєї духової окремішності і своїх власних цілей, і тільки належний вибір засобів, що ведуть до реалізації цих цілей, може спричинитися до витворення в даній країні верстви, яка буде в стані зорганізувати хліборобську масу й таким чином запевнити хліборобській ідеології перемогу серед даного народу.

При виборі засобів ділання представники хліборобської ідеології повинні мати завше на увазі меншу політичну здібність хліборобських мас, в порівнянні з міщанством, що посідає більшу здібність до політичної організації завдяки своєму скупченню, способі життя й продукції, і в порівнянні з т. зв. „пролетаріатом“, який з природи є успособлений до сполучення в жадобі влади й здобичі громади. Ця політична нездібність, цей вроджений анархизм селянських мас, дасться опанувати й вирівняти на їх користь лише надзвичайно сильною організацією й політичною дисципліною їхніх провідників.

Приклад давньої Польської Річи Посполитої магнатсько-шляхецької — і приклад давньої Річи Пос-

политої Української шляхетсько-козацької вчать, що країни хліборобські з недоброю анархичною організацією провідної верстви, як окремі державні організми не можуть вдержатися. Отже неминучу політичну катастрофу викликали б для хліборобської Польщі й хліборобської України ті провідники хліборобських мас, які організацію свою захотіли б оперти на республіканських основах. Бо кожна республіка, оперта завше на необмеженій свободі правлячих, хліборобську верству, по природі своїй нахилену до політичної анархії, розкладає й деморалізує. Множество селянських „партій“ або як у нас на Україні „отаманів“ без жалю взаємно себе поборюючих і своєю анархією руйнуючих державу — це в наш час єдиний наслідок республіканського способу організації хліборобських мас.

Так само не надається для політичної організації хліборобських мас і диктатура, чи то дідична в формі абсолютної монархії чи то довічна, в формі того чи іншого цезаризму. Бо всяка диктатура мусить спиратися на верстві непродукууючій, а тому не хліборобській, яка віддана виключно цілям підбою й правління. При диктатурі хлібороби раніше чи пізніше мусять обернутись в невольничий „стан податних“ що виплачують данину провідній верстві. Тільки монархія, що спірається на пошануванні релігії й права — монархія з обмеженим самодовольством касти урядницької й військової, і з обмеженою свободою провідників хліборобських мас — є єдиною політичною організаційною формою, що своєю дисципліною і своїм гальмом може запобігти вродженому індивідуалістичному анархизмові хлібороба. А рівночасно єдиним політичним устроєм при яким родина, стан і ідеологія хліборобська можуть відігравати провідну роль в життю свого народу. Нарешті взаємовідносини міжнародні. Хлібороб по своїй природі не може

творити інтернаціоналів. Утопією є всілякі „зелені інтернаціонали“ — прояв зараження хліборобів ідеологіями інших верств. Категорії думання хлібороба про міжнародні взаємовідносини мусять по природі річей бути відмінні від думання купця чи неосілого кочовника.

Хлібороб — це земля. Отчизною, Батьківщиною хлібороба єсть його земля, а його нацією — народ, що ту землю заселяє. „Націоналізм“ хлібороба зветься патріотизмом. Це „націоналізм“ того колишнього „Римського Поля“, що не має нічого спільного ані з націоналізмом „еґоїзму“ й „інтересу“ екстериторіяльних націоналістичних міщанських спілок, ані з націоналізмом кочовничої орди, для якої „народом є кочуюча з місця на місце, або распорошена серед чужих громада. Нація й земля в поняттю хлібороба, це синоніми. Тому то наприклад, Німець — хлібороб, що осідає на землі, заселеній народом польським, тим самим мусить стати Поляком. Поляк хлібороб, що осідає на землі заселеній народом українським, тим самим мусить стати Українцем і навпаки: Українець, що осідає на землі, заселеній народом польським, мусить стати Поляком. Таким був спокон віку спосіб міжнароднього думання хлібороба. Так повстали всі держави й нації хліборобські, у яких провідна — завше наносна — верства зливалася з місцевим народом в одну державну, а потім і національну цілість під впливом власне такого, а не іншого способу думання. І всіляке відступлення від цього способу думання мстилося й мститися буде упадком верстви й ідеології хліборобської.

Колоніальний, купецький спосіб думання у взаємовідносинах міжнародніх вбиває хліборобську ідеологію і усуває владу хліборобської верстви в даній країні. Хлібороб, котрого Батьківщиною є метрополія, а не та земля в якій він осів, вийшовши з метрополії;

хлібороб, котрого нацією не є народ, серед якого він працює, а народ з якого вийшли його батьки — перестає бути хліборобом з ідеологією хліборобською; він стає володіючим тільки землею представником купецької факторії. З тої хвилини падає хліборобська ідеологія і в його батьківській країні, й там приходять до влади інші верстви без ідеології хліборобської — верстви, які по природі своїй здатніші до правління колоніями. І хлібороб стає у них покірливим знаряддям, яке нерідко приноситься в жертву для цілей колоніальної політики.

Крім того, щоби правити колонією з метрополії, треба деморалізувати підбиту хліборобську верству в колонії: треба її денаціоналізувати, треба знищити в ній патріотизм хлібороба. І треба цю верству деморалізовану, позбавлену вже хліборобської ідеології, в себе всмоктати. Хліборобський Рим колись штуку деморалізування й денаціоналізування підбитих „варварів“ довів до досконалости. І що ж сталося? Ті ж самі варвари, як імператори, почали правити Римом. Римляне кресові, позбавлені Римом хліборобської ідеології, цю ідеологію знищили в Римі й викликали упадок хліборобського Риму.

Джерела трагічної боротьби польсько-української, яка й Польщу й Україну завше вела до руїни, лежать власне в упадку хліборобської ідеології в тих двох хліборобських країнах, з хвилиною коли Україна стає колонією Польщі. Щоб правити українською колонією, хліборобська Польща мусить позбавити провідну хліборобську верству на Україні хліборобської ідеології, патріотизму своєї української землі, а потім мусить цю, ідеологічно деморалізовану, верству в себе всмоктати. Хліборобська Україна, позбавлена таким чином своєї провідної верстви, гине. Польща ж, замість того, щоби мати в сусідстві спокійну державу хліборобської ідеології, знаходить за своїми гра-

ницями заборчі орди тих чи інших кочовників, які перемогли на Україні, завдяки її колоніальній суспільній структурі й які кожної хвилини готові кинути-ся на Польщу. Дати опір їм хліборобська Польща не єсть в силі, бо її власна провідна верства, заражена колоніальними токсинами, затрачує під їхнім впливом свою хліборобську ідеологію, а разом з нею й свій гарт, свою внутрішню спайку, свою здібність до війни й оборони. Лише відродження хліборобської ідеології в цих двох сусідніх країнах, і відродження думання про взаємовідносини польсько-українські категоріями хліборобськими — з точки зору земель, а не екстериторіальних націй — може покласти кінець віковій польсько-українській трагедії.

Отже хліборобська ідеологія для виконання свого великого міжнароднього завдання повинна посідати найважлишу рису: універсалізм. Цей універсалізм, про значіння якого для сучасного життя Ви, Високошановний Пане Професоре, так прекрасно й переконуюче писали в „Часі“. Бо лише така ідеологія може перемогти, яка взаємовідносини між людьми й між народами регулює одним універсальним правом. Не можна у себе дома бути хліборобом, а сусідові від усього серця бажати большевизму. Не можна бути для себе християнином, а рівночасно тішитися, коли сусіда-християнина перемогли поганці. Упадок серед хліборобської верстви універсалістичного способу думання, — думання однаковими, як для себе, так і для інших, ідеями — є бодай що найголовнішою причиною упадку хліборобської влади й хліборобської ідеології на всьому світі. Хлібороб німецький, накидаючи в 1871 р. французькому хліборобові не милу собі самому республіку, отримав її для себе в 1918 р. з рук французьких. Ті хлібороби, що потирали руки від радости, коли впав на Україні наш хліборобський уряд гетьманський, мають сьогодні анархію й „агра-

рні реформи“ в своїх країнах. Бо занепад універсалістичного способу думання веде передовсім до згуби тих, які це думання — а разом з ним почуття свого власного місця, своїх власних прав і своїх власних обов'язків у всесвіті — втратили.

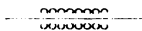
Занімів у летаргії, опертий на підставах християнських, середньовічний, універсалістичний спосіб думання європейських лицарів-хліборобів. Не народився — бо на підставах лібералізму й необмеженої, від часів реформації й французької революції, свободи думки — не міг народитися універсалістичний спосіб думання міщанської демократії. І на цю духову руїну європейську, на сучасну вежу Вавилонську, позбавлену понять і ідеї, для всіх однаково зрозумілих, напірає руйнуючий універсалізм комунізму: універсалістичне думання кочовників.

З огляду на ідеологічне розбиття й розпорошення Європи, універсалістичне думання комуністів, являється найгіршою небезпекою, бо воно їм дає сильну внутрішню спайку, однаковий спосіб діяння й реагування на всілякі життєві з'явища в усіх країнах. І нема іншого порятунку для європейської цивілізації, як ідеологічній єдності кочовників, во ім'я нищення, протиставити ідеологічну єдність людей осілих, во ім'я творчості: матеріалістичному універсалізмові комуністів протиставити ідеалістичний універсалізм хліборобів.

Без універсалізму й його всеобов'язуючих основ в хліборобській ідеології, представники цієї ідеології в кожній країні не переможуть. Згинуть вони разом з ліберальним міщанством, даремно шукаючим сьогодні свого ідеологічного „Льокарна“, або згинуть разом з поганським фашизмом, який забув, що насилля тільки тоді може мати моральну слушність і вигляди на перемогу, коли підпорядкується якомусь

загально-людському, всеобов'язуючому, універсалістичному праву.

Від того залежить творче міжнародне значіння хліборобської ідеології. І це накладає на хліборобів у всіх країнах обов'язок співпраці по витворенні спільних універсалістичних рис цієї ідеології й обов'язок прийняття її основ у взаємовідносинах між собою. Як спробу власне такої співпраці, і як бажання, щоб відносини польсько-українські почали укладатися на всеобов'язуючих основах ідеології хліборобської, зволіть, Високошановний Пане Професоре, прийняти, разом з виразами найглибшої пошани, ці мої скромні уваги.

Помічено наступні помилки:

Надруковано.

Треба читати.

р. Рядок знизу.

30 монархичної

монархичної держави

24-25 і іраціональні

іраціональні

9 самодовольством

самовладством

6 кожній

жадній

обгортці: хліборобській

хліборобській

Замовлення на видання надсилати на адресу:
E. Tomašivsky, Na Chmelnici 290/II L.-Poděbrady
Tchecoslovaquie.

Tiskl V. Hoblika nást. Miloš Nohavec v Poděbradech.